

**Međunarodni znanstveni skup 4. istarski povijesni biennale, Poreč:
Zavičajni muzej Poreštine – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Državni arhiv
u Pazinu, 21. – 23. svibanj 2009.**

U organizaciji Zavičajnog muzeja Poreštine, Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i Državnog arhiva u Pazinu, a na temu *Filii, filiae... položaj i uloga djece na jadranskom prostoru* održan je skup koji je okupio dvadesetak znanstvenika iz Hrvatske, Slovenije i Italije. Bijenale tako postaje jedan od značajnijih povijesnih skupova u regiji obrađujući u historiografiji slabije istražene teme zahvaljujući čemu na vidjelo izlazi niz novih podataka s područja Hrvatske, Italije i Slovenije.

Na otvaranju su sudionike skupa pozdravili Elena Uljančić-Vekić, ravnateljica porečkog muzeja, Narcisa Bolšec Ferri u ime ministra kulture, dogradonačelnica Poreča Nadia Štifanić Dobrilović i Robert Matijašić, v. d. rektora pulskog sveučilišta. Nakon pozdravnih govora predstavljen je zbornik radova s trećeg bijenala pod naslovom *Cerealia, oleum, vinum...: kultura prehrane i blagovanja na jadranskom prostoru*. Zbornik su predstavili Zrinka Nikolić i Robert Matijašić.

Radni dio skupa započeo je uvodnim izlaganjem Sabine Florence Fabijanec na temu *Djeca pod okriljem odraslih. Odrastanje na istočnom Jadranu u srednjem vijeku*. U dvjema glavnim cjelinama (djetetovo mjesto unutar obitelji te skrb nad njim izvan obitelji) autorica prikazuje položaj djeteta u istočnojadranskim komunalnim zajednicama. U nastavku se radnoga dijela skupa na motive i metode napuštanja djece osvrnula Zdenka Janeković Römer uvodnim izlaganjem *O napuštanju, udomljivanju i posvajanju djece u srednjovjekovnom Dubrovniku i Dalmaciji*. Autorica ističe da je broj napuštene djece bio vrlo velik u čitavoj Europi, pa tako i Dalmaciji. Kao jedna od posljedica napuštanja djece pojavljuje se udomljavanje i posvajanje djece koje osim dokumenata Državnog arhiva u Dubrovniku spominju i pojedini statuti (primjerice, dubrovački, kotorski i budvanski).

Drugi dan Bijenala započeo je radom Darje Mihelič *Otroci in oporoke (piranske imbreviature 1281–1317)* u kojem se na temelju 17 sačuvanih notarskih knjiga i njihovih fragmenata interpretiraju oporuke u kojima se spominju djeca. Autorica je u izlaganju navela i intimna razmišljanja i strahove ljudi koji su pisali oporuke. Ermanno Orlando u izlaganju *Gioco, violenza e punibilità del »puer« nel basso medioevo* osvrće se na tri cjeline svakidašnjeg života djece ranoga srednjega vijeka: igru, nasilje i kažnjivost djece. Rad Marije Karbić *Položaj djece u Rijeci u kasnom srednjem vijeku* nastao je na temelju analize odredbi Statuta grada Rijeke iz 1530. te njihove usporedbe s notarskim spisima. U izlaganju se autorica bavila pitanjima emancipacije djece, nasljednog prava i sudbine siročadi, uspoređujući pritom odredbe riječkoga statuta s drugim statutima s područja Kvarnera.

Zoran Ladić u radu *Na razmeđu djetinjstva i zrelosti: Odnos majstora i šegrta u kasnosrednjovjekovnom Rabu u zrcalu bilježničkih dokumenata* na temelju neobjavljene građe nastoji rekonstruirati međusobne odnose obrtnika – majstora i njihovih šegrta. Ladić ističe kako šegrtovanje predstavlja posljednji stadij u djetinjstvu osoba iz nižih i srednjih društvenih slojeva rapske komune. Zrinka Nikolić se u referatu *Profesija – hraniteljica: dojenje u dalmatinskim gradovima u srednjem vijeku* na temelju narativnih i notarskih izvora osvrnula na fenomen dojenja. Upozorila je da su rezultati istraživanja dobiveni za dalmatinske gradove usporedivi i s drugim mediteranskim sredinama. Nikolić je također analizirala i terminologiju koja se u izvorima javlja u svezi dojenja, razloge upošljavanja dojilja te njihove društvene i materijalne statuse. U radu *Odnos prema nezakonitoj djeci u istarskim komunalnim društvima od kraja 15. do sredine 17. stoljeća* Marija Mogorović Crljenko istražila je spise načelnika Novigradske komune, bužetskog notara Martina Sotolića, knjige ženidbenih sporova i konkubinata Porečke biskupije te zakonske članke istarskih statuta. Autorica je naglasila kako je tijekom srednjega i ranog novoga vijeka nezakonito rođenje predstavljalo stigmatu. Referatom *Misure di profilassi in Istria nella prima metà del XIX secolo: la vaccinazione antivaiolosa della popolazione infantile durante la dominazione francese e austriaca* Rino Cigui istražio je mjere cijepljenja djece koje su se provodile u Istri tijekom prve polovice 19. stoljeća protiv velikih boginja. Autor je istaknuo kako se situacija u Istri popravlja u vrijeme francuske uprave zahvaljujući liječniku Luigiju Saccu. Gaetano Benčić je u izlaganju *Libro de battezzati della villa d'Abrega 1679 – 1807* na zanimljiv način obradio podatke iz matične knjige krštenih u Vabrigi. U radu je istražio svakidašnji i obiteljski život u Vabrigi, maloj župi Porečke biskupije. Nakon izlaganja uslijedila je rasprava.

Prije poslijepodnevnog dijela programa okupljeni su pod stručnim vodstvom Ivana Matejčića obišli Eufrazijevu baziliku, jedan od najljepše sačuvanih spomenika ranobizantske umjetnosti na Sredozemlju. Radno poslijepodne započelo je referatom *Razumevanje obdobja mladosti v zgodnjem novem veku* Dragice Čeč u kojemu se analiziraju percepcije mladih i granice između djetinjstva i mladosti te socijalni odnosi. U radu se također rješava pitanje je li u tom razdoblju bilo vezivanja za posebne obrasce ponašanja i način života te jesu li određene metode u odgoju bile primjerena sredstva socijalizacije mladih ljudi. Rina Kralj-Brassard u radu *Između skrbi i nasilja: životni ciklusi napuštene djece u Dubrovniku (XVII. – XIX. stoljeća)* ističe kako sačuvani izvori ne omogućuju potpunu rekonstrukciju rada hospotala, ali svjedoče o uhodanom sustavu skrbi i nadzora s naglaskom na prevenciji, premda su postojali i primjeri zlostavljanja i zanemarivanja. Na primjerima arhivskog gradiva, autorica je analizirala ulazak u sustav skrbi, boravak kod dojilja, povratak u nahodište, trajno udomljavanje i integraciju u društvo. Dean Krmac i Aleksej Kalc pripremili su rad *La mortalità*

infantile nell'Adriatico nord-orientale. Spunti di ricerca per il primo Ottocento (1816 – 1850) u kojemu se osvrću na neke demografske aspekte odnosa na Sjevernom Jadranu u razdoblju restauracije. Autori ističu kako to razdoblje predstavlja karakteristične oblike starih demografskih sustava s visokom stopom rođenja i stopom smrtnosti, a kao primjer uzet je Trst u kojemu je smrtnost dojenčadi vrlo visoka.

Tragom bilježničkih knjiga Elena Uljančić-Vekić u referatu *Sinovi i kćeri u porečkim bilježničkim knjigama 17. i 18. stoljeća* prikazala je položaj i ulogu djece u obitelji. Na samom početku izlaganja autorica je istakla kako je spomenuta tema iznimno istraživački privlačna, a u historiografiji nije ni približno dovoljno obrađena. U radu se osvrnula na primjere u kojima se može pratiti pitanje položaja djece, odnos djece i roditelja, prava i zaštita djece, sklapanja brakova i nasljeđivanja. Posljednji referat drugoga dana Bijenala bio je *Djetinjstvo na Motovunštini – život djeteta u Istri u novom stalnom postavu Etnografskog muzeja Istre* Mirjane Margetić. Autorica se osvrnula na proces izrade izložbe u Etnografskom muzeju Istre u Pazinu koja će prikazivati djetinjstvo na Motovunštini u posljednjih 100 godina istarske povijesti. Istaknula je kako je većina materijala sakupljena terenskim istraživanjima u razgovorima s kazivačima koji žive ili su živjeli u Motovunu i okolici te drugim dijelovima Istre.

Izlaganjem na temu »*Nati nel medesimo parto*«: *slučajevi rođenja blizanaca u Puli – prema podacima iz novovjekovnih matičnih knjiga* Slavena Bertoše započeo je treći dan Bijenala. Autor je na temelju matičnih knjiga detaljno obradio slučajeve rođenja blizanaca u Puli tijekom novoga vijeka. U najvećem su broju slučajeva bili upisani u knjige krštenih, a znatno manje u knjige umrlih, dok se u knjigama vjenčanih i popisu krizmanih grada Pule blizanci ne spominju. Milan Radošević se u radu *Dječja ljetna kolonija na pulskom poluotoku Stoja između dva svjetska rata* osvrnuo na zdravstvene prilike stanovništva, posebno djece. Pulska djeca okružena lošim higijenskim uvjetima, slabije prehrane, bila su laka meta raznih bolesti. U takvu okruženju 1921. osnovana je dječja kolonija koja je prihvaćala najsiriromašnije i tjelesno najkrhkije gradske školarece starosne dobi od 10 do 15 godina. U referatu *Djeca u istarskim reklamama na prijelazu 19. u 20. stoljeće* Mislava Bertoša je iz sociosemiotičke perspektive analizirala reklame koje su bile objavljene u talijanskim, njemačkim i hrvatskim novinama, katalozima i časopisima tiskanim i čitanim na području istarskoga poluotoka, prvenstveno u gradu Puli. Ovim je radom autorica željela pokazati kako su djeca od samih početaka uključena u mehanizam oglašavanja. »*Zapisi upravi – sjećanja učenicima*«: *zapisi Pokrajinskog školskog nadzorništva za Istru u Puli (1936. – 1948.) vs. osobni pogledi učenika (metodologija)* naslov je izlaganja Tajane Ujčić u kojemu donosi niz zanimljivih primjera školovanja učenika u Istri tijekom tridesetih i četrdesetih godina 20. stoljeća.

Nakon zaključne rasprave sudionici Bijenala uputili su se na izlet sa zapadne na istočnu obalu Istre. Tema je petog Bijenala *Kultura stanovanja* na kojemu možemo opet očekivati žive i poticajne rasprave koje omogućuju razmjenu mišljenja i nova saznanja o predloženoj temi.

Željko Cetina